

Dzisiaj w końcu nadszedł czas zaprezentowania koncepcji autorstwa mojej pracowni UNREAL12 na rewitalizację wieży ciśnień w Grodźcu.

REWITALIZACJA

odnosi się przede wszystkim do działań prowadzonych na istniejących już przestrzeniach zurbanizowanych, co w istotny sposób odróżnia je od pojęć definiujących działania skierowane na planowanie i realizowanie nowych zespołów zabudowy na dotychczas niezabudowanych terenach. Do działań rewitalizacyjnych zaliczyć należy również, a może i przede wszystkim odbudowę zniszczonych, ale niegdyś żywych obszarów miejskich, mocno zdekapitalizowanych. Trudno je sobie wyobrazić, jako trwałe pustki podmiejskie, stąd ich odbudowa służy zarówno rewitalizacji tych terenów, jak i całego miasta. W obszarze pojęcia rewitalizacji mieszczą się również działania restrukturyzacji terenów przemysłowych. Zakres pojęciowy rewitalizacji jest więc bardzo szeroki, a cele związanych z nią działań mocno zróżnicowane.

Architekt: Rafał Lipiński, Magdalena Pfleger

CEL

rewitalizacji to doprowadzenie do rozwoju obszarów kryzysowych poprzez realizację zarządzanych przez sektor publiczny programów i projektów. Tak jak do niedawna podstawowe znaczenie dla rewitalizacji miał techniczny stan budynków, tak w ostatnich latach pojawiły się nowe problemy w obszarach miejskich, związane ze skutkami procesów transformacji i globalizacji. W ich wyniku znaczne obszary Polski zostały zagrożone zjawiskiem trwałej marginalizacji lub wykluczenia dużych grup społecznych. Dotyczy to przede wszystkim tych obszarów, na których w ciągu ostatnich lat zaszły procesy restrukturyzacji gospodarki. Są to z reguły dzielnice o charakterze robotniczym albo całe miasta o dotąd jednolitej funkcji miastotwórczej, których fundamentem były najczęściej likwidowane wielkie zakłady przemysłowe. Procesy te wywołują negatywne skutki dla rynku pracy oraz możliwości rozwojowych, zarówno całych dzielnic miejskich, jak i regionów. Wpływają też negatywnie na problemy związane z niedorozwojem funkcji miejskich. W wyniku tego zjawiska, miasta nie są w stanie zagwarantować swoim mieszkańcom odpowiednich usług handlowych, edukacyjnych, kulturalnych, czy też związanych ze służbą zdrowia, nie mówiąc już o funkcjach gospodarczych i infrastrukturze technicznej, zapewniających rozwój miejsc pracy. Powstają nowe obszary kryzysowe, gdzie na procesy degradacji substancji budowlanej i funkcji przestrzennej nakładają się zjawiska degradacji ekonomicznej i postępującej za nią degradacji społecznej. Niski lub niedostosowany do aktualnych potrzeb poziom wykształcenia ludności oraz patologie społeczne powodują postępujący proces degradacji przestrzeni, substancji budowlanej oraz struktury społeczno-gospodarczej. **Jednym z głównych zadań współczesnej urbanistyki jest rewitalizacja terenów przemysłowych.** To aktualny temat w warunkach miast silnie związanych w przeszłości z przemysłem górniczym i hutniczym. Proces transformacji w tych miastach wymaga nie tylko rekultywacji zdegradowanych wyrobisk i zalanych terenów, ale też między innymi znalezienia nowych funkcji dla budynków i obiektów przemysłowych, maszyn

górnictwych, zabudowań kopalnianych itd. Likwidacja kopalń, restrukturyzacja hut, stalowni, zmiany w innych technologiach, wywołały masowe pojawienie się terenów poprzemysłowych wraz z towarzyszącymi im zjawiskami bezrobocia, migracji, szkód ekologicznych, opuszczania przez zakłady dzielnic przemysłowych. Poprzednio tereny poprzemysłowe, jakkolwiek występowały, nie stwarzały specjalnych trudności, ponieważ zmiany na nich zachodzące nie były zbyt głębokie, a ich powierzchnia niezbyt wielka. Mogły więc zostać łatwo zaadoptowane do innych celów lub po prostu porzucone. Pojemność absorpcyjna, zarówno środowiska naturalnego, jak i kulturowego była wystarczająca dla ich asymilacji. Problem europejski zaczął się po mniej więcej około 1973 roku z powodu silnego kryzysu energetycznego, który spowodował nie tylko upadek terenów przemysłowych zajmowanych przez przestarzałe technologiczne gałęzie, ale i otaczających je dzielnic mieszkaniowych, infrastruktury technicznej oraz społecznej. Reakcją były działania władz lokalnych, regionalnych, państwowych, które na podstawie naukowo opracowanych programów podjęły działania mające na celu rewaloryzację i rewitalizację miast.

Architekt: Rafał Lipiński, Magdalena Pflieger

ISTOTA PROBLEMU

rewitalizacji to obiekty i tereny poprzemysłowe, które do tej pory były rozpatrywane jako **mienie niechciane, ugory poprzemysłowe, odpady, ruiny**, zniszczenia, postrzegane jako brudne, brzydkie, niebezpieczne i patogenne. To nasuwało najpowszechniejszy sposób rozwiązywania tego problemu – to jest jego likwidację. Stopniowo w latach dziewięćdziesiątych zaczęto zauważać wartości terenów poprzemysłowych i rozpoczęto ich powolną restrukturyzację i rekultywację. Jednak proces ten jest jak na razie bardzo mozolny, gdyż wciąż brakuje wypracowanych instrumentów współpracy w skali regionu, a przecież kształtowanie krajobrazu postindustrialnego ma bardzo istotny wpływ na jego rozwój gospodarczy. Oczywistym jest możliwość wykorzystania zasobów poprzemysłowych do działalności gospodarczej – wymaga to jednak dobrego rozpoznania i koordynacji działań na poziomie lokalnym i regionalnym.

WIEŻA CIŚNIEN W GRODŹCU

Aby zrozumieć istotę znaczenia pojedynczego zabytkowego zniszczonego obiektu, z pozoru nieciekawego dla przeciętnego odbiorcy, jakim jest wieża ciśnień w Grodźcu (dawnej dzielnicy poprzemysłowej miasta Będzina), należy spojrzeć szerzej na dziedzictwo kulturowe całego Województwa Śląskiego, jakim jest w głównej mierze przemysł. W momencie, w którym sektor usługowy pod koniec XX wieku został główną gałęzią rozwoju i dochodu państwa, przemysł, który zaczął podupadać pozostawił po sobie mnóstwo intrygujących i unikatowych obiektów budowlanych i inżynierskich. Obiekty i założenia poprzemysłowe za granicą i częściowo już w Polsce są coraz częściej doceniane, rewitalizowane i przekształcają się w niezwykłą i unikatową przestrzeń publiczną i rekreacyjną, sportową, komercyjną. Rewitalizacja poszczególnych pojedynczych obiektów wraz z ich otoczeniem, prowadzi do **polepszenia jakości życia dla okolicznych mieszkańców, likwiduje patologie wokół przedmiotowego obiektu i prowokuje rozwój turystyki danego**

miejsca, a co za tym idzie dochód i dalszy rozwój regionu (np. ściana kościoła w Trzęsaczu).

Architekt: Rafał Lipiński, Magdalena Pflieger

CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU

Grodziecka wieża ciśnień stanowi obiekt unikatowy na skalę Polski – jest ona jedyną tego typu budowlą w całości nitowaną, stanowi swego rodzaju pomnik epoki przemysłu z początków XX. Wieża ciśnień powstała dzięki warszawskiej firmie Drzewiecki & Jeziorański. Woda do niej dostarczana była dwoma pompami z głębokości ok. 300 m pod ziemią, a następnie z niej, odprowadzana dwoma przewodami, dostarczana poprzez sieci wodociągowe do grodzieckich zakładów „Solvay”, browaru parowego, administracji dóbr „Grodziec”, mieszkańców ówczesnej wsi, kolonii robotniczej oraz urzędniczej, budynków i urządzeń kopalnianych, a także stacji kolejowej. Tak więc, o ile początkowo wieża miała służyć tylko i wyłącznie potrzebom kopalni, o tyle z czasem korzystały z niej inne zakłady oraz przede wszystkim sami mieszkańcy Grodźca. W związku z rozwojem infrastruktury technicznej na terenie Grodźca, wieża została wyłączona pod koniec XX w. z użytkowania, co poprzez brak odpowiednich zabezpieczeń i nowej funkcji, doprowadziło ostatecznie do jej stopniowej dewastacji.

ZAKRES ROZWIĄZYWANYCH PRZEZ PROJEKT PROBLEMÓW NA OBSZARZE REWITALIZACJI

1. BEZPIECZEŃSTWO

Rewitalizacja wieży ma docelowo przywrócić:

- poczucie bezpieczeństwa dla mieszkańców dzielnicy Grodziec, gdyż obiekt przemysłowy w obecnym stanie technicznym (zgodnie z oceną techniczną z 12.2017 r.) stanowi realne zagrożenie dla bezpieczeństwa okolicznych mieszkańców – szczególnie znajdującej się w odległości zaledwie 25 m zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej usytuowanej wzdłuż ulicy Willowej oraz 70 m zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej zlokalizowanej od strony ulicy Barlickiego (równoległej do ulicy Willowej), ważnym faktem jest również to, że w pobliżu wieży ciśnień (ok. 70 m) znajduje się Przedszkole Miejskie nr 15, które graniczy z bezpośrednim obszarem oddziaływania wieży (w opisie wodociągów Grodzieckiego Towarzystwa z 1936 r. czytamy, iż wieża ciśnień miała wysokość 26 m i pojemność 75 m³), wg dokonanej inwentaryzacji z 2017 roku obiekt ma wysokość 27 m oraz pojemność zbiornika 100 m³
- uporządkować zapuszczone tereny zielone między ulicą Willową, a Barlickiego (częściowa wycinka i otworzenie 2 osi widokowych z ulicy Barlickiego), które stanowią na dzień dzisiejszy chaotycznie niezagospodarowaną przestrzeń dzikiej zieleni wywołującą negatywne emocje u okolicznych mieszkańców, odcinając tym samym obiekt od dzielnicy
- rozebrać pozostałości ruin przy wieży (pustostanów), które stanowią szczególnie niebezpieczne miejsce zabaw dla dzieci i młodzieży

- przyczynić się do powstania enklawy bezpieczeństwa dla okolicznych mieszkańców wokół obiektu przemysłowego kojarzonym na dzień dzisiejszy z miejscem opuszczonym, niebezpiecznym, zaniedbanym i nieprzyjemnym

Architekt: Rafał Lipiński, Magdalena Pflieger

2. PROBLEMY ŚRODOWISKOWE

Rewitalizacja terenu przyległego wokół wieży (o powierzchni sumarycznej ok. 1.2 ha) przyczyni się:

- do likwidacji dzikiego wysypiska śmieci i innych odpadów budowlanych, które są systematycznie wyrzucane przez okolicznych mieszkańców w przestrzeń niezagospodarowanej zieleni, jaka znajduje się w pasie od ulicy Barlickiego do ulicy Willowej
- zagospodarowania chaotycznie zagospodarowanej przestrzeni zielonej elementami małej architektury (ławki, ścieżka, schody terenowe, mała fontanna z iluminacją wody odtwarzająca w zamyśle dawny ciek wodny, którym przesyłano wodę do kopalni i zrzucano nadmiar wody z wieży w kierunku ulicy Barlickiego), elementami nowej zieleni poprzez utworzenie zielonego parku przy wieży (terenu rekreacyjnego z dużą ilością flory, częściowo zadrzewionego) oraz miejscowymi utwardzeniami wokół wieży
- polepszenia relacji typu człowiek - środowisko poprzez przywrócenie użytkowania tego terenu - społeczeństwu np. cykliczna impreza związana ze światowym dniem wody (wieża jako symbol racjonalnego gromadzenia i przydziału wody)
- rekultywacji terenu - przywrócenia terenu do jego pierwotnego stanu sprzed kilkudziesięciu lat poprzez uporządkowanie gospodarki drzewnej wokół cennego historycznie obiektu (wycinki, przycinania)

Architekt: Rafał Lipiński, Magdalena Pflieger

3. PROBLEMY PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNE

Obecne zagospodarowanie przestrzenno-funkcjonalne wokół wieży jest bardzo nieużyteczne i bezwartościowe. Wieża znajduje się na końcu ślepej ulicy (Willowej jako cul de sac), zasłonięta od ulicy Barlickiego (głównej przelotowej arterii dzielnicy łączącej miasto Będzin z miastem Wojkowice) zielonym tarasem parku (gęsto zarośniętym przez zielenią wysoką typu drzewa), obiekt jest kompletnie niewidoczny pomimo, iż znajduje się w centralnym punkcie dzielnicy Grodziec, blisko centrum, na osi widokowej ważnego byłego zakładu pracy - kopalni KWK Grodziec będącym jednym z kilku najważniejszych symboli Grodźca. Celem rewitalizacji jest „przywrócenie” tego obiektu mieszkańcom dzielnicy poprzez kompletne przedefiniowanie obecnej przestrzeni przy wieży, (która przez lata ekspansji Grodźca została skutecznie odcięta od jej mieszkańców, a wraz z wygaszeniem kolejnych gałęzi przemysłu pozostawiona sama sobie bez jakiegokolwiek konserwacji i opieki technicznej) w dobrze prosperującą przestrzeń publiczną dostępną dla mieszkańców. Aranżacja nowego kodu

krajobrazowego może odbyć się za pomocą kilku prostych kroków/zabiegów urbanistycznych:

- **KROK I** - rewitalizacja samej wieży czyli wykonanie pełnego zakresu remontu tego obiektu wg 12 pkt. opisanych poniżej
- **KROK II** - zagospodarowanie terenu wokół wieży poprzez miejscowe utwardzenia (zróznicowana kolorystyka posadzek utwardzonych i zielonych), ze względu na tarasowość terenu opadającego naturalnie w kierunku północnym i zachodnim zastosowanie schodów terenowych łączących kilka poziomów posadзки/trawnika wokół wieży, montaż elementów małej architektury (kilku ławek), utworzenie 2 punktów parkingowych dla przyjezdnych (przy Willowej i wieży 7 MP z możliwością obsługi osób niepełnosprawnych oraz potencjalnie na poziomie przy Barlickiego - 10 MP oraz na poziomie)
- **KROK III** - utworzenie ważnej osi widokowej na linii wieża ciśnień - KWK Grodziec (wieża przez kilkadziesiąt lat była powiązana technologicznie i funkcjonalnie z kopalnią KWK Grodziec więc dość ważną kwestią funkcjonalno-przestrzenną jest powiązanie wzrokowe obydwóch tych obiektów dla potencjalnego odbiorcy i duchowe dla mieszkańca dzielnicy)
- **KROK IV** - utworzenia placu „miejsca pamięci” czy „miejsca historii grodzieckiego przemysłu” przy wieży (w formie małego placu ok.100 ÷ 120 m²), którego podstawowym celem ma być podtrzymywanie (stymulowanie) pamięci o przeszłości przemysłowej tej dzielnicy (np. montaż na placu kilku tablic pamięci w formie backlight lub zamiennie 1 lub 2 tablic typu citylight (tablica multimedialna), gdzie odbiorca ma szansę w łatwy i przystępny sposób, powrócić wspomnieniami do odległej przeszłości/poprzedniego wieku - np. możliwość autoryzowanego dodawania starych zdjęć przez samych mieszkańców Grodźca, kojarzących się z historią samego Grodźca, górnictwa, kopalni, cementowni, browaru czy samej wieży - całego grodzieckiego przemysłu)
- **KROK V** - wieża jako symbol, wieża jako latarnia (poprzemysłowy komin) w szerszym krajobrazie Będzina, wieża jako symbol zabytku techniki Zagłębia Dąbrowskiego (z wieży widać dużą część terenu Zagłębia oraz kilka ościennych miast Śląska m.in.: Piekary Śląskie, Siemianowice oraz ważną arterię komunikacyjną DK94) - zaakcentowanie obiektu poprzez iluminację ma ściągnąć zaintrygowanego obserwatora/przejeźdnego i generować ruch turystyczny wokół obiektu, ponieważ obiekt jest osiowo-obrotowy można się pokusić o zastosowanie sterowania umożliwiającego wprowadzenie wieży w ruch - przyciągnięcie uwagi szerszego grona zainteresowanych spoza Będzina
- **KROK VI** - wieża jako oko/okno na dzielnicę i miasto (poprzez montaż kamery 360° na szczycie obiektu, obsługa poprzez prostą aplikację mobilną o ograniczonym zasięgu wokół wieży, statystyczny obserwator ma szansę stojąc przy wieży zobaczyć co dzieje się na drugim końcu dzielnicy Grodziec, w panoramie miasta Będzina czy krajobrazie Zagłębia Dąbrowskiego - <https://www.youtube.com/watch?v=Vril5RtJbW4>

Architekt: Rafał Lipiński, Magdalena Pflieger

Co cieszy mnie osobiście, moja koncepcja spotkała się z pozytywnym odbiorem władz miasta Będzina i zostanie wraz z 2 innymi projektami (rewitalizacją bulwarów Czarnej Przemszy również mojego autorstwa oraz zagospodarowaniem terenów nadrzecznych przy budowanej obecnie plaży miejskiej) zgłoszona do konkursu projektów w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - co mniej więcej oznacza konkurs o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Na razie nie zdradzam o jaką kwotę chodzi aby nie zapeszać ale jeśli się uda to mam nadzieję, że wieża w 2019 roku dołączy oficjalnie do Szlaku Zabytków Techniki i stanie się ważnym elementem Industriady.

To na razie główne założenia koncepcji. Oczywiście są one dość ogólnikowe, nie było zbyt dużo czasu na jej opracowanie ale gdy dowiedziałem się, że może pomóc w uzyskaniu funduszy bez zastanowienia wykonałem ją charytatywnie. Niektóre rzeczy wymagają doprecyzowania na etapie projektu budowlanego. Ale to inny rodzaj zmartwienia. Miejmy nadzieję, że projekt dostanie te fundusze. Niech moc zwycięży!

Architekt: Rafał Lipiński

wyświetleń: 1K